

ÖTVEN ÉV

Áruház a kulisszák mögött

Csontó Sándor



Forrás: MTI fotó, Percze Lajos

1965 augusztusában a szokatlanul hűvös idő ellenére elkezdődött a nyári vásár a Corvinban

Sorozatunk következő része – immár harmadik alkalommal – Budapest emblemikus helyén, a Blaha Lujza téren játszódik. Valamikor tényleg központi szerepet töltött be a fővárosban, még kulturális értelemben is: mára mocskos és elhanyagolt betonplacc, csak egy forgalmas csomópont, ahová eddig nem jutott egy kockányi se az „országújítók” áldá-

sos térkövezéséből, s ahonnan azonnal továbbsiet az ember. Itt áll gusztustalan alumínium köntösében a szocialista kor-szak falansztereként az egyik legrégebbi pesti nagyáruház, a Corvin. Mutatós lehetne ma is, megújulva, kistafírozva – a fém-üveg plázáknál bizonyosan sebb, mert ez még áruház volt. De haladjunk sorjában!

Az ezredfordulóra már teljesen beépült a környék: csak a Sajtóház mellett, a Rókus kórház tömbje és a Népszínház-Nemzeti épülete között, az EMKE szállóval srégen szemben volt egy földszintes viskó és üres, deszkapalánkkal kerített placc. *Ungerleider Mór* kávéház-tulajdonos és *Neumann József* egykori artista közös cége, a Projectograph Rt. álmodta ide Budapest egyik első – annak is épülő – mozgóképszínházát. Pár hónap alatt, 1906 őszére felhúzták a favázás, 500 férőhelyes Apolló mozit, amely azonnal népszerű lett, mégpedig egy mára kihalt, egyedülálló műfajjal: kinemaszkeccseket vagy filmszkeccseket játszottak, naponta többször, folyamatosan. Film és színház sajátos elegye volt ez, az előre felvett, külső jeleneteket vászonra vetítették, és a rövid darabokat a színpadon a színészek élőben játszották tovább. A mozi 1915-től a közönség igényeit jobban kiszolgáló színházzá, még inkább kabarévá avaszkodott, a filmszínház pedig Royal Apollo néven átköltözött a pompás Royal Szállodába. A színtársulat jeles tagja volt *Nyáray Antal*, *Gózon Gyula*, *Berky Lili*, *Mály Gerő* és *Kertész Mihály*, a Casablanca című világsikerű film rendezője is. A jelenetek, kuplék, dalok szerzői között szerepelt *Karinthy Frigyes* („Szkeccspír”), *Molnár Ferenc*, *Harsányi Zolt*, de még *Móricz Zsigmond* is írt egyfelvonást a kabaré számára. Nem sokáig kacagott a közönség a szeparékban, mert 1922-ben győztek az ingatlanpanamisták, jött a bontócsákány és az új épület.

Legnagyobb áruház, legnagyobb választék!

A hamburgi M. J. Emden & Söhne cég által létrehozott részvénytársaság megbízásából *Reiss Zoltán* építész tervei alapján felhúzott Corvin Áruház 1926. március elsején nyitotta meg kapuit. A széleskörű technikai tudást és eredeti megoldásokat igénylő kivitelezést *Mann József* és fia valósította meg kétféle aranykoronából. Az épület gazdag külső és belső figurális díszeit, a szobrokat és domborműveket – Pandora-figurák, muzsikáló és táncoló

magyarok – Pongrácz Szigfrid és Beck Ö. Fülöp mintázták. A látszólag egyemeletes, klassziczáló stílusú, díszes pilaszterekkel összefogott palotahomlokzat mögött valójában négy emeletors rejtőzik, melyet felül erőteljes párkány és előlött baluszteres attika koronáz.

Hát ebből a gyönyörűségből nem látszik egy vakolatvirágnyi sem az alapaplan alatt! De lássuk a belsőt! A bejárat mögött kétszintes, benyúló balkonokkal tagolt üvegtetős csarnokrész fogadta a vásárlókat. A központi terem mélyén monumentális szélességű lépcső vezetett, de csak az első emeletig, innen kisebb melléklépcsők és felvonók segítettek a közlekedést. A fehér pillérek, a lépcsőkarfák betétjein, a balkonokon, a fűtőrácsokon is ornamentális és figurális díszítő motívumok voltak. Természetesen ezekkel a világítótestek és a falikarok is harmonizáltak. Az irodák a felső emeletre kerültek, a lapos tetőket tágas teraszok foglalták el. Nem csoda, hogy Ybl Ervin dicsőreleg írt róla a friss Magyar Iparművészetben (1926. 1–2.): „A Corvin Áruház főhomlokzata kétségtelenül az utóbbi évek egyik legértékesebb építészeti eredménye. Tartózkodó nyugalomával, a Népszínházat túl nem kiabáló méreteivel helyesen illik környezetébe.” A Nagykörút és a Rákóczi út metszéspontjánál lévő palota, a Keleti és Nyugati pályaudvarok közelsége miatt a vidékről érkező vásárlók számára is könnyen megközelíthető volt, ez is magyarázta több évtizedes, töretlen sikerét. Négy utcafronton összesen 23 kirakattal, 52 osztályával – nem mellékesen 668 alkalmazottjával – ragyogást és világvárosi lendületet hozott a fővárosi kereskedelembe. Saját dekorációs műhelyben iparművészek, festők és rajzolók készítették az újszerű kirakati díszeket,



próbabábukat, feliratokat, ártáblákat és futófényeket. Áruszállítás is volt Pestre, vidékre, de a vasútállomásokra is kivitték a vásárolt holmit. Nemcsak több hagyományos ruhaosztály, illatszertár, kalapszalón, díszmúaru-részleg, cipőosztály, szőnyegterem, méteráru-üzlet, étterem, kávéház, vasúti menetjegyiroda, gyorsfényképészet és háztartási edényeket forgalmazó üzlet működött a komplexumban, de divatbemutatókat és képzőművészeti kiállításokat is rendeztek. A pengőosztályon minden ajándéktárgy és csecse-becse, akár a Zsolnay porcelán is, 1 pengőbe került. A harmadik emeleten műhelyek, a negyediken az irodák voltak. Első igazgatója, a német többségi tulajdonos által kinevezett *Lewin Miksa* „speciális szaküzletek elmés közösségének” nevezte az áruházat. Igazi szenzációt jelentett az áruház számára az országban elsőként, 1931-ben átadott mozgólépcső – a mozgószínház helyén!

Nincs Karácsony Corvin nélkül!

Csak a főváros ostroma tudta megtörni a vásárlási lendületet, az épület kiégett, a maradék árukészletet ellopták. „A Corvin 1948-ig működött részvénytársasági formában, ezután – mint jóvátételi tárgy – a Szovjet Javakat Kezelő Hivatal birtokába került. A szovjet tulajdonlás időszakában meglehetősen otromba módon, de helyreállították a romos épületet, és mivel az árukészlet jóval szerényebb volt a háború előttinél – helykihasználás céljából –, létrehoztak egy több száz munkást foglalkoztató konfekcióüzemet is házon belül. Az áruház csak négy évvel később, 1952-ben – egy amolyan »baráti gesztus« nyomán – került a magyar állam tulajdonába, gyakorlatilag változatlan profillal” – olvashatjuk *Legát Tibor* cikkében a Magyar Narancsban. 1956 sem kímélte az épületet, ismét számos belövést kapott, így halaszthatatlanná vált a rekonstrukció, amit folyamatosan tologattak, mivel két évre lakat került volna a holmikra. A korabeli kartársak egyszerűen nem merték hosszú időre bezárni a fővárosi kereskedelembe nélkülözhetetlenné vált nagyáruházat. Hol vettek volna akkor a szülők több ezer gyerek számára kék iskolaköpenyt és gumi dorkót, azaz tornacipőt? (Na, jó, az Úttörő Áruházban.) 1966-ban a külső-belső felújításra kiírt pályázatot a Lakó- és Kommunális Épületeket Tervező Vállalat nyerte 85 millió forinttal. Ezt az illetékes minisztérium először 50 millióra csökkentette, majd végül még



tovább faragta 35-re. Lám, ennyiből is ki lehetett hozni, hát, úgy is néz ki! Felkerült a homlokzat elé a „luxalonnak” nevezett aluköponyeg, amelyen még a napsugár is megbicsaklott. A nyilakkal körbevett nagy narancssárga cé betű lett a jelképe a Centrum Áruházak Vállalatnak, amelyben a Centrum Corvin önelszámoló egységként működött tovább. A „jóárasított Centrum-hétfőket” *Gobbi Hilda* ajánlotta a tévénézőknek, amikor hétfőn még adásszünet volt az egyetlen csatornán. A rendszerváltás utáni átszervezések, kimentések után előbb kft.-ként folytatták működésüket, később részvénytársasággá alakultak, majd '92-ben megkezdődött a privatizáció. 1997-ben a Skála-Coop lett a többségi tulajdonos, és frigyre lépett a Centrum Áruházakkal, de a fúzió rossz ötletnek bizonyult. Bérbe adta hát a Transzit Outlet-nek alig egy évre. Az áruházat a kínai érdekltségű tulajdonosi kör 2006 decemberében félig-meddig megújította, s azóta élelmiszer-szupermarket, könyvesbolt, műszaki osztály, ékszerüzlet és zálogfiók is működik benne. 2007 májusában a 4. emeleten nyílt meg panorámás kilátással a városra a Corvintető szórakozóhely, azon a 600 m²-es részen, ahol korábban óvoda működött a dolgozók gyerekei számára. A lokálban és a klubhelyiségekben koncertek, partik – e sorok írója is többször diszkózott itt –, kiállítások és különböző előadások nyújtanak szórakozást az arra vágyóknak. A harmadik emeleten 2012 szeptemberében nyílt meg a Művelődési Szint (MŰSZI – mint a cilinderes, csettintős reklámban): egy független kulturális és közösségi központ. Azóta keleten a helyzet változatlan. A gigászi plázák korszakában nem könnyű a fennmaradás. Legyen inkább szálloda? A legjobb megoldás az eredeti állapot helyreállítása, majd egy exkluzív divatház létrehozása lenne, csakhogy ezt tőke nélkül képtelenség megvalósítani. Ráadásul időközben a Corvinnak még a nevét is sikerült ellopni. ●